

Надія СКОТНА

**УКРАЇНА І СВІТ
У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ
ВИХОВНОЇ СТРАТЕГІЇ**

Сьогодення характеризується глибокими якісними перетвореннями в усіх сферах життя країни, серед інших — у виховній. У статті аналізується соціокультурна складова сучасної цивілізаційної виховної стратегії. Показано, що виховання в дусі толерантності як внутрішньої настанови та активної позиції самообмеження і навмисного невтручання постає ключовим завданням перед національною освітою, вихованням та політичною системою суспільства.

Популярні й актуальні сьогодні соціальні теорії, філософські та ідеологічні доктрини — постіндустріалізм, постмодернізм, глобалізм та інші — не здатні осягнути усі прояви і перспективи соціальної реальності, що змінюється. Зокрема, одна з самих молодих соціальних конструкцій — глобалізація в останні десятиріччя ХХ століття підносилась як явище нове для економічної, соціальної і культурної сфер життя, як засіб повсюдного поширення західних цінностей та інструмент формування загальносвітового співтовариства, як застава швидкого опанування усюди в світі науково-технічних досягнень та залучення периферійних регіонів планети у світове господарство. У зв'язку з глобалізацією проголошувалося багато оптимістичних прогнозів щодо майбутнього єдиної світової спільноти, заснованої на новому міжнародному порядку й системі взаємодії центрів, хоча вже на той час лунало багато попереджень про ілюзорність подібних уявлень. Події 11 вересня 2001 року у Сполучених Штатах Америки істотно похитнули уявлення про можливість утворення єдиної світової спільноти. Сьогодні переважна більшість дослідників визнають суперечливий характер процесу глобалізації світового простору, виокремлюючи її позитивні й негативні наслідки в усіх сферах життя. З одного боку, добре, коли усі нації почуваються частиною людства, включені до глобальних інформаційних структур, до світової економіки і політики, з іншого боку, вона веде до диктату наддержав, транснаціональних корпорацій,

масових культур країн-наддержав, звужує автономію національних держав [4, 204], руйнує духовне середовище багатьох суспільств.

У межах даного дослідження, тобто в контексті цивілізаційної виховної стратегії, нас цікавить, перш за все, соціокультурна складова цивілізаційних процесів, тобто глобалізація як процес зближення країн і народів.

Будь-яка епоха відповідно до специфічних для неї завдань соціально-економічного, морального і культурного розвитку відчуває потребу в особистості з певним рівнем знань та принципів поведінки. Сьогодні у міру наростання глобалізаційних процесів та пов'язаного з ними переходу до нових інформаційних технологій відбувається зміна самої парадигми людського прогресу. Його сутністю, основним виміром і водночас основним важелем стає розвиток особистості, власне людський розвиток. В умовах нових науково-інформаційних технологій успіх справи зрештою буде вирішувати ступінь розвитку особистості. Розвиток особистості в майбутньому буде основним критерієм прогресивності будь-якої країни. Це стане й основним важелем подальшого розвитку, подальшого прогресу для будь-якої країни в умовах постіндустріального суспільства.

Зазначені пріоритети людського розвитку у глобалізованому світі висувають нові вимоги системам виховання багатьох країн. Не є таємницею, що вільна активна особистість, яка вибирає свій життєвий шлях і творить реалії життя, наповнює його змістом і підкоряє собі природу, тобто така, яка відповідає вимогам постіндустріальної епохи, — породження виключно західної цивілізації. Саме в західноєвропейських й американських концепціях виховання головна увага приділяється окремій особистості, аналізу її внутрішнього світу, який визначає характер усіх вчинків і дій, моральний вибір. На думку західних філософів, педагогів, для того, щоб людина змогла відбутися як особистість, процес її навчання повинен бути нерозривно пов'язаний з моральним вихованням, з формуванням у молодого покоління таких моральних якостей, які б допомогли йому зайняти гідне місце у суспільному житті, самостійно зробити моральний вибір, визначити лінію поведінки, свою життєву позицію [8, 123]. Виховання особистості як процес формування у неї соціально значущих рис шляхом спадкоємного засвоєння особистістю минулого досвіду, наступного активного та свідомого виконання певних суспільних функцій у різноманітних сферах діяльності, безпосередньо пов'язане з культурою цивілізацій. Якщо західний виховний ідеал — це формування особистості з окресленими вище властивостями, то виховні ідеали інших цивілізацій дещо відмінні.

Скажімо, особистість східного типу — це особа, що знаходиться в залежності від зовнішніх обставин, природи та зливається з останньою, лише через неї входячи в світ спілкування з людьми. Вона усвідомлює себе як частку однорідної маси свого співтовариства, не має особливих бажань і амбіцій, приймає буття таким як воно є і скорюється йому. Людина просто зобов'язана бути покірною, смирною, а значить бездіяльною, бо лише бездіяльність веде до успіху і є умовою особистої свободи, тоді як дія призводить до конфліктів [11, 235].

Людина вписана в соціум, у певні рамки конфесійних, кастових, родових та інших відносин. Вектор активності людини спрямований усередину, на самообмеження, самовиховання. Саме в ключі формування особистості такого типу здійснюється виховання в країнах Сходу. Його мета ввести індивіда у традиційний устрій життя, що відповідає світу даної спільноти, стану, групи людей, розвинути волю і мотивацію поведінки, яка орієнтована на прийняття та обов'язкове виконання нормативних розпоряджень.

Виховний ідеал православної цивілізації також не має нічого спільного з індивідуалізмом, оскільки існування особистості поза суспільством ніколи не визнавалось. У православній, російській ліберальній і марксистській філософській думці суспільство й особистість завжди були пов'язані неподільно і створювали один одного.

Цінності сучасного постіндустріального розвитку, пов'язані з ідеями вільної самореалізації та самовизначення особистості, незалежності, критичності та креативності мислення, не вписуються у традиції та стереотипи східної свідомості, чужі для педагогіки усіх незахідних суспільств. Водночас техніка й новітні технології завойовують позиції в незахідних суспільствах та змушують їх до адаптації нових культурних та виховних цінностей. Хоча впровадження комп'ютерних мереж, Інтернету та інших комунікаційних засобів розповсюджене в світі далеко не рівномірно, західні цінності, стандарти життя відомі жителям практично усіх частин планети. Із цього приводу слушно висловився А. Бадан: «Привабливість високого рівня життя в розвинутих країнах зі стійкими, ліберальними традиціями ставить мешканців менш щасливих країн перед драматичною дилемою: або зберігати під приводом національної самобутності морально застарілі структури і методи соціального управління й контролю ціною посилення міжнародної ізоляції відповідних країн, усе більшого розриву в темпах і якості життя, або ж зважитися наздоганяти розвинуті країни, вивчаючи їхній історичний і сучасний досвід, навчаючись у них новим технологіям і формуючи відповідні соціально-політичні, економічні і правові інститути, одночасно прагнучи, по можливості, уникати їхніх помилок при перенесенні на національний ґрунт» [2, 130].

Проте на практиці до раціонального вибору справа доходить рідко. Активне впровадження, передовсім через світову інформаційну мережу, глобалізаційного поступу США з демонстративним хизуванням перевагами західної цивілізації викликає роздратування та обурення у суспільствах третього світу, для яких розмови про технократичне, інформаційне, постмодерне суспільство — велика ілюзія і водночас серйозна загроза втрати своєї ідентичності, врешті-решт національного типу цивілізації.

Дійсно, глобалізація несе людству не лише видатні досягнення в науці, техніці та технології, збагачення культурної спадщини за рахунок інтеграції світових культур. Вона несе й глобальні та катастрофічні за своїми наслідками катаклізми, міжнаціональні і релігійні сутички, расову неприязнь, міжнародний тероризм, реальну загрозу ядерного взаємознищення та екологічного колапсу, деформації моральних ідеалів та цінностей, які важко виправити. Взагалі слід

звернути увагу на те, що вислів «глобальні проблеми людства» виник на десятки років раніше ніж поняття «глобалізація». Ці явища однокорінні і з погляду лінгвістики, й у сенсі змісту. Їх спричиняє людина, яка завдяки своїм знанням прагне підкорити природу, поставити собі на службу техніку, а в результаті втрачає віру в моральні, духовні цінності світу та смисл людського життя, тим самим втрачаючи життєві орієнтири і не знаходячи відповідей на важливі світоглядні питання ні в науці, ні в релігії, ні в освіті і вихованні.

Людство, переступивши поріг нового тисячоліття, зіштовхнулось із сукупністю глобальних суперечностей, які ставлять під сумнів саму можливість подальшого існування людини як виду. Як зазначає М. Жулинський, «проблема глобалізації вийшла на орбіту планетарної конфліктності, бо порушує найважливіше питання людства — перспективу світсистемності. Без рівноправного діалогу культур, без урахування духовного потенціалу і перспектив розвитку кожної цивілізації важко формувати ефективні механізми взаємодії суспільств у глобальному цивілізаційному поступі» [3, 3].

Запорукою і необхідною умовою виживання людства слугує гуманізація відносин як всередині суспільства, так і на міжнародному рівні, створення нової світоглядної парадигми, нової етики, основоположними принципами якої є гуманізм, свобода вибору, неупередженість, толерантність, людський і екологічний виміри економіки, політики, «мораль ненасильства», соціальний прагматизм тощо. Стає очевидним, що від людини, її внутрішніх ресурсів, у першу чергу, її моральних цінностей і настанов, від нового мислення залежить майбутнє людства, його виживання, збереження світової цивілізації. Це підвищує відповідальність систем виховання в усьому світі за характер суспільного впливу на особистість, за формування гуманістичних ідеалів, за використання наукового потенціалу людства в інтересах соціального і морального прогресу. Усвідомлення цієї істини пояснює зростаючий інтерес до виховання як загальнолюдської проблеми. Філософи, педагоги, психологи та інші фахівці найрізноманітніших напрямів сперечаються про нові шляхи впливу на свідомість і поведінку людини [12, 4]. У цьому дискурсі виховання розглядається як ключовий механізм перелому катастрофічно зростаючих негативних тенденції в духовній сфері. Історичну роль виховання й освіти вбачають у рятівній інтеграції та гармонізації знання і віри, в запобіганні незворотним деформаціям в менталітеті як локальних спільнот, так і цивілізації в цілому, у відродженні та безперервному збагаченні вищих моральних ідеалів та життєвих пріоритетів.

У цьому зв'язку В. Астахова виокремлює дві головні складові глобального виклику ХХІ століття, зверненого до цивілізації в цілому, й освіти та виховання, зокрема. Перша полягає в проблемі гармонійного єднання знання і віри, їх світоглядного синтезу, повернення людині смислу її життя, віри у своє унікальне призначення та знання шляхів найбільш повної життєвої самореалізації. Це особливо важливо за умов активізації релігійного фундаменталізму, що набирає сили в усьому світі і проявляється у формі агресивного фанатизму, що сповідує не стільки культ життя, скільки культ смерті, що зводить самовбивство

терористів-камікадзе та вбивство ні в чому не винних людей в результаті терористичних актів до рангу вищої відваги, яке мовби гарантує особисте безсмертя в раю після земного життя. Друга складова глобального виклику майбутнього полягає в необхідності єдності, конвергенції, духовної інтеграції людських спільнот, подолання їх роз'єднаності, ментальної світоглядної несумісності, постійної загрози конфронтації [1, 72].

Усе це викликає до життя зародження цивілізаційної виховної стратегії, у межах якої осмислюється великий педагогічний досвід країн і народів світу із застосуванням культурологічного понятійного апарату, в якому відбиваються сучасні уявлення про фундаментальні основи культури і цивілізації. «Стрижневі універсалії культури»: людина, природа, космос, суспільство, діяльність; «глибинні життєві смисли» (життєсмисли), що фіксуються в універсалиях та різняться в залежності від локальних цивілізацій; «стереотипи» і «традиції», що фіксують, у свою чергу, життєсмисли та закріплюють, передають їх від покоління до покоління через соціальне наслідування, дозволяють виявити духовні потенціали культури і виховання в розвитку сучасного людства.

Лише така цивілізаційна виховна стратегія, що об'єднує позитивні риси педагогік традиційної східної і техногенної західної цивілізацій, зможе спрацювати в умовах, коли перед людьми у різних сферах діяльності все гостріше постають нові, невідомі попереднім поколінням, практичні проблеми, вирішення яких не може бути досягнуте на локальному рівні. Міжнародні конфлікти сьогодні все більше отримують характер міжцивілізаційних сутичок, ідейну основу яких становить конфлікт різних ціннісно-культурних орієнтацій, у результаті чого виникає потреба в розробці таких універсальних цінностей і норм, які були б прийнятні для представників різних національно-культурних традицій.

Остання теза набуває особливої актуальності, якщо врахувати ще один прояв глобалізації світового простору — зростаючі міграційні процеси. Сучасний науково-технічний розвиток цивілізації робить можливості пересування по світу як ніколи реальними для значної частини населення планети. Нові соціальні групи у різних країнах стають потенційно здатними до освоєння нових географічних просторів, що сприяє зростанню перемішування людей із різних рас, етносів, культур, мов і вірувань. Причому інтенсифікація переміщень людей у соціогеографічному просторі виходить за межі існуючих типологій міграції. Переміщення людей відбувається з різними цілями і намірами: переїзд із однієї країни до іншої з метою постійного проживання, тимчасовий виїзд із країни постійного проживання до іншої країни з метою заробітку (трудова міграція), переїзд до інших країн з пізнавально-розважальними і рекреаційними намірами — туризм, переїзд до інших країн з діловими намірами (бізнес, наукові конференції, міждержавні відносини тощо), переїзд з однієї країни до іншої з побутовими цілями (гостювання, підтримка сімейних та дружніх стосунків) [13, 132–133]. Усе більшого поширення набуває міжнародна трудова міграція. Саме міграція робочої сили нарівні з рухом капіталів, товарів, технологій та інформації стає однією з основних складових процесів глобалізації. На початок XXI століття у світі нараховується, за оцінками МОП, від 36 до 42 млн трудових мігрантів [9, 61].

Міграційні процеси не обійшли й Україну. Хоча абсолютні показники трьох останніх видів перемішень із наведеної класифікації знайти досить складно, проте показники виїзду на ПМП та трудової міграції дають чисельні соціологічні та статистичні дані. На основі статистичних даних про кількість прибулих, вибулих, міграційного приросту з зовнішньої міграції М. Шульга робить висновок про негативні для суспільства наслідки прояву глобалізаційних тенденцій у соціально-просторовому вимірі: збільшення і прискорення перемішень громадян має асиметричний характер — вони переважно спрямовані на виїзд із країни і не заміщуються рівнозначними потоками на в'їзд [13, 142].

Інша справа з трудовою міграцією українських громадян. Якщо донедавна, у 1993–1995 роках серед населення України були популярні лише човникові комерційні поїздки як джерело доходів, то останнім часом все більше поширюється інший спосіб виживання людей, які потрапили до периферійних прошарків на ринку праці — тимчасова трудова міграція мешканців країни за її межі. У пошуках заробітку українці зайнялись ремонтно-будівельними роботами, допомогою в рільництві, доглядом за дітьми й особами похилого віку, що вимагає довшого перебування за кордоном, ніж це було у випадку дрібної торгівлі.

За даними моніторингу Інституту соціології НАН України, на початок 2003 року досвіду роботи за кордоном набули члени 12,1 % українських сімей (на початок 2002 року — 10,2 %) переважно у сусідніх Росії та Польщі, рідше — в Німеччині та Чехії [9, 51]. Інші дані, зібрані журналістами «Львівської газети», більш чітко відображають географію трудової міграції в чисельних показниках: близько 1 млн українців працює в Росії, близько 500 тис. в Італії,десь біля 300 тис. в Польщі, 200 тис. в Чехії, 150 тис. в Португалії і близько 100 тис. в Іспанії тощо.

Результати дослідження Київського міжнародного інституту соціології за дорученням Фондації ім. Стефана Баторія та фінансової підтримки Ініціативи Польсько-Американсько-Української Співпраці (PAUCI) у межах проекту «Новий Європейський Союз і Україна» демонструють значно більшу включеність населення країни в міграційні процеси. 26 % опитаних задекларували ту чи іншу форму контакту з діяльністю такого роду (працював за кордоном протягом останніх п'яти років сам опитаний, близькі родичі опитуваного, знайомі, друзі або сусіди). Причому переважна більшість трудових мігрантів (71 %) перебуває за кордоном більше року. Слід також звернути увагу, що 25 % опитаних задекларували бажання поїхати працювати за кордон, хоча лише 13 % всіх опитаних мали закордонний паспорт [7]. Для порівняння можна навести дані 2001 року польського Центру вивчення громадської думки (CBOS), згідно з яким закордонний паспорт мали 50 % опитаних поляків [14]. Хоча порівняно з польськими даними потенційний масштаб заробітничої міграції в Україні невеликий, не можна ігнорувати того факту, що це явище дуже швидко поширюється.

Мігранти, як правило, значно більше відчують процеси глобалізації, мають про неї більш стійкі уявлення й оцінки порівняно з рештою населення планети. Можна сказати, що вони певною мірою є рущійною силою, її носіями.

Саме вони здійснюють безпосередній, прямий контакт між народами і країнами, зближуючи їх. Тому певний інтерес становлять результати соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України, що дають уявлення про сприйняття процесу глобалізації українськими гастарбайтерами та рештою населення країни.

Отже, ті, хто має досвід праці в зарубіжних країнах і ті, що тільки збираються туди поїхати, частіше від інших співвітчизників висловлюють думку про те, що Україна виконує функції донора робочої сили для європейського та інших ринків праці (39,8 % проти 28,8 %). Вони також частіше визначають можливості для українських громадян знайти роботу за кордоном (35,6 % проти 23,3 %), і шансом для нашої молоді отримати освіту на Заході (22,9 % проти 14,9 %). Слід також зауважити, що наші потенційні гастарбайтери краще за інших співвітчизників розуміють важливість для України процесів глобалізації з погляду об'єднання зусиль у боротьбі з екологічними катастрофами (30,5 % проти 21,4 %) та вони краще за своїх співвітчизників оцінили переваги Інтернету (11 % проти 6,9 %). Проте ключову значущість у межах нашого дослідження набуває той факт, що трудові мігранти досить високо цінують роль західного стилю життя і культури: кожний четвертий певний, що знайомство зі зразками і стандартами західного стилю допомагають нашій молоді опанувати сучасний світ (41,5 %) та вважають, що їхні знання сприяють вихованню толерантного ставлення людей до інших рас, національностей, культур і релігій (37,3 %), а кожен п'ятий бачить їх позитивний внесок в єднання різних етнічних спільнот навколо загальної універсальної культури та способу і стилю життя (21,2 %) та залученні українського суспільства до найкращих зразків світової культури (19,5 %). На відміну від них, інші українські громадяни відзначають передовсім згубний вплив Заходу, який, на їхню думку, втручанням в український простір руйнує моральні підвалини нашого суспільства (33 %), підтинає корені національної культури (26,5 %), формує ідеали і моральні цінності, не властиві мешканцям України (21,7 %) [9, 62–63].

Наведені дані підтверджують давно відомий вислів про те, що краще один раз побачити, ніж багато разів почути. Тобто найкращим способом ціннісного та морального залучення до глобалізованого світу може бути тільки власний досвід перебування у країнах-лідерах глобалізації. Навіть той факт, що часто цей досвід пов'язаний із тяжкою фізичною працею, переважно не за фахом, не перехресшує позитивну оцінку людьми процесів зближення країн і народів. Безумовно, з поширенням більш цивілізованих форм перебування за кордоном, насамперед, в західних країнах, (туризму, стажування за фахом, навчання) сприятимуть позитивному сприйняттю глобалізаційних процесів все більшої частини населення країни. А поки що результати соціологічного моніторингу демонструють, що в 2003 році на запитання «Чи вважаєте Ви себе прихильником або противником глобалізаційних процесів?» більш ніж дві третини опитаних (71,1 %) обрали відповідь «важко сказати», 17,9 % вважають себе «безумовно прихильниками» або «швидше прихильниками», а 10,8 % — «безумовно противниками» або «швидше противниками» [10].

Хоча, слід зауважити, що найближчим часом прогнозувати поширення вказаних форм перебування за кордоном, було б передчасним. Фахівці

наголошують на тому, що запровадження віз до сусідніх країн у зв'язку з розширенням ЄС створить труднощі, у першу чергу, для некомерційних контактів між людьми. Досвід із комуністичного минулого показує, що штучне впровадження важких бар'єрів викликає продовження терміну перебування за кордоном, спричиняє зріст відсотка тих, хто приймає рішення виїхати «назавжди», а звичайні відвідини родичів і приятелів чи туристичні поїздки відходять на другий план.

Проте проблема міграції як чинника глобалізації актуальна для України не лише з огляду міграційної мобільності її жителів. Вона набуває особливої значущості через позиціонування України у світі як транзитної держави. На такому статусі України наголошує велика кількість дослідників із міжнародних відносин та економіки. Зокрема, А. Хахлюк зазначає, що завдяки своєму географічному положенню Україна впродовж цілого тисячоліття слугує містком між Європою і Азією, між Північчю та Півднем. Крім того, вона вкрита густою сіткою транспортних шляхів і має розвинутий сучасний рухомий склад усіх видів транспорту. Крім того, за даними англійського інституту «Рендел», за коефіцієнтом транзитності (тобто за розвитком усіх видів транспортних зв'язків і відповідної їм інфраструктури) Україна посідає перше місце в Європі. Проте на практиці стан транспортної інфраструктури, доріг, залізничних шляхів залишає бажати кращого. Тому не менш поширена характеристика України як транзитної держави (в переносному значенні цього слова), серед фахівців із соціальних, філософських і політичних наук. Вони ведуть мову про Україну як транзитну державу в геополітичному й у цивілізаційному вимірах. Саме ця характеристика пояснює невизначеність жителів України у сприйнятті процесу зближення країн і народів, яку продемонстрували наведені вище дані.

Транзитний статус України і в геополітичному, і в цивілізаційному вимірах також зумовлений географічним розташуванням України між Сходом і Заходом. У геополітичному контексті зазвичай постає питання пошуку свого місця у світі, з одного боку, між Європейським Союзом і НАТО, з іншого — Росією. М. Михальченко стан України до президентських виборів 2004 року метафорично порівнював з позицією Буріданового віслюка. Він, за легендою, помер від голоду, знаходячись між двома однаковими оберемками сіна, тому що не зміг вирішити, із якого оберемка почати їсти. Така позиція диктувалася об'єктивними і суб'єктивними чинниками. «Об'єктивні — існуюча різниця між Східною і Західною Україною в орієнтаціях на державність і союзництво; страх перед реакцією Росії, якщо Україна занадто активно почне відходити від неї; насторожене ставлення до корумпованої, суперкризової України з боку країн Західної і Центральної Європи. Суб'єктивні — нерішуча, невизначена позиція всіх головних суб'єктів влади — Президента, уряду, парламенту; контроверсійність оцінок суспільної думки «про вибір шляху»; відсутність у країні легітимних, харизматичних лідерів, які б могли очолити і повести країну нехай не у «світле» майбутнє, то хоча у більш-менш стабільне — із роботою, зарплатою, теплом у квартирах» [6, 35]. Під час помаранчевої революції українці здійснили свій політичний вибір — шлях до євроінтеграції. Тепер від намірів треба перейти до конкретних справ, результати яких наблизили б життя українського суспільства до європейських стандартів.

Реалізація Україною європейського вибору ускладнюється культурно-цивілізаційною, що особливо важливо у межах нашого дослідження. У цивілізаційному плані Україну не можна беззастережно віднести ані до Сходу, ані до Заходу. Як зазначає О. Черниш, «при деякому домінуванні рис західної культури наш східнослов'янський менталітет і цивілізація в цілому є транзитними, перехідними, такими, що не сформувались, що містять у собі різнопланові ознаки як західної, так і східної цивілізації», уточнюючи, що «транзит полягає в нашому середньому стані, свого роду буферній зоні, яку становить Східна Європа щодо Сходу і Заходу» [11, 238–241].

Навчитися жити разом — головна вимога, яку висуває і глобалізований світ, і реалії українського соціуму. Обраний в 1993 році президент Міжнародної федерації філософських товариств Міро Кесада говорив, що найважливіший недолік сучасного людства — «невміння слухати і розуміти „не своє“, терпимо ставитись до чужого і, навпаки, — уміння з дивовижної впертістю перетворювати чуже у вороже». Але зараз, як він далі стверджує, настає час, коли вірування, які раніше ворогували, приходять до розуміння необхідності жити поруч без ворожнечі і що «основне питання філософії зараз — це утвердження миру у світі і душах людей» [5, 21]. Толерантність сьогодні стає європейським ідеалом виховання.

Утвердження українського неконфліктного способу життя через виховання в душі толерантності як внутрішньої настанови та активної позиції самообмеження і навмисного невтручання видається тепер ключовим завданням, яке постало перед національною освітою, вихованням та політичною системою суспільства. Лише такий підхід відповідає цивілізаційній виховній стратегії, що об'єднує позитивні риси педагогік традиційної східної та техногенної західної цивілізацій.

Література:

1. *Астахова В. И.* Глобальные проблемы человечества как фактор трансформации образовательных систем // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Збірник наукових праць / За редакцією Л. Л. Товажнянського та О. Г. Романовського. — Вип. 3. — Харків: НТУ «ХПІ», 2002. — С. 72–98.
2. *Бадан А. А.* Соціокультурний вектор глобалізації // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Збірник наукових праць / За редакцією Л. Л. Товажнянського та О. Г. Романовського. — Вип. 3. — Харків: НТУ «ХПІ», 2002. — С. 130–143.
3. *Жулинський М.* Національні культури і проблеми глобалізації // Розбудова держави. — 2002. — № 7–12. — С. 3–14.
4. *Культура. Идеология. Особистість: Методолого-світогляд. аналіз /* Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. — К.: Знання України, 2002. — 580 с.
5. *Лутай В. С.* Філософія сучасної освіти. — Київ: Центр «Магістр–S» творчої спілки вчителів України, 1996. — 136 с.
6. *Михальченко М.* Лімітроф Європи: випадковість чи доля України // Людина і політика. — 2000. — № 3. — С. 35–48.

7. *Новий Європейський Союз і Україна* // Фундація ім. Стефана Баторія // www.batoria.org.pl
8. *Петрович В. С.* Сучасні зарубіжні філософсько-педагогічні концепції виховання молоді // Проблеми філософсько-світоглядних основ концепції розвитку освіти і навчання. Збірник наукових та науково-методичних праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 12–13 травня 1999 р. — Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. — С. 123–135.
9. *Прибиткова І.* Зарубіжна трудова міграція як форма самозайнятості мешканців України // Українське суспільство — 2003. Соціологічний моніторинг. — К.: Інститут соціології НАН України, 2003. — С. 51–65.
10. *Українське суспільство — 2003. Соціологічний моніторинг.* — К.: Інститут соціології НАН України, 2003. — 646 с.
11. *Черниш О. М.* Транзитні цивілізації // Практична філософія. — 2001. — № 1. — С. 235–243.
12. *Шварцман.* Философия и воспитание: Критический анализ немарксистских концепций. — М.: Политиздат, 1989. — 295 с.
13. *Шульга М.* Форми освоєння українськими громадянами соціогеографічного простору // Українське суспільство — 2003. Соціологічний моніторинг. — К.: Інститут соціології НАН України, 2003. — С. 132–142.
14. *Sterzeszewski Michał.* Wyjazdy Polaków za granicę I znajomość języków obcych // <http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2001/KOM092/KOM092.HTM>

Надежда Скотная. Украина и мир в контексте цивилизационной воспитательной стратегии

Современность характеризуется глубинными качественными изменениями во всех сферах жизни страны, среди них — и в воспитательной. В статье анализируется социокультурная составная современной цивилизационной воспитательной стратегии. Показано, что воспитание в духе толерантности как внутренней установки и активной позиции самоограничения и намеренного невмешательства выступает ключевым заданием перед национальным образованием, воспитанием и политической системой общества.

Nadiya Skotna. Ukraine and the World in the Context of Civilizational Educational Strategy

The contemporary world is characterized by the deep qualitative changes in all spheres of life, including education. The social and cultural constituent of the modern civilizational educational strategy is analyzed in the article. It is argued that upbringing in a tolerant manner as inner action and active position of self-restriction, and intentional non-interference is getting a key task for national education, upbringing process and political system of society.